

Aan onze Lezers.

De groote waardeering voor ons blad, waarvan men van alle zijden blijk geeft, doet ons goed.

Mogen we U nu verzoeken, deze waardeering óók met een daad te doen blijken?

Geef óns Uw geboorte-, verlovings-, huwelijks- en overlijdensadvertenties ter plaatsing in „De Reformatie“!

„De Reformatie“ is het kerkelijk blad met de grootste oplage, en U bereikt dan dus vrijwel al Uw vrienden en bekenden in Gereformeerd Nederland.

En U steunt er ons blad mede!

DE UITGEVERS.

ADRESVERANDERINGEN.

Mogen we onzen abonné's vriendelijk verzoeken, hun adresveranderingen tijdig in te zenden? Wanneer deze na Woensdagmorgen in ons bezit komen, kan de adresband van diezelfde week niet meer veranderd worden, en bestaat er groote kans, dat het nummer niet (of niet tijdig) in het bezit van den geadresseerde komt.

DE ADMINISTRATIE.

heeft zij sinds de dagen van Constantijn den Groote geleden onder de worsteling met een haar niet vergunde taak. Naarmate ze meer gebieden van het burgerlijke leven onder haar vleugelen nam, naar die mate kwam haar eigenlijke werk deerlijker in het gedrang. Want ledere poging om de wereld te verkerkelijken loopt onherroepelijk uit op verwerdelijking der kerk.

Wat het Calvinisme wil, is een vrije wetenschap. Vrij n.l. in dien zin, dat zij zelfstandig leeft uit en werkt met de confessie der kerk. Het is niet zoo, dat de wetenschapsman als zoodanig los staat van haar levenswortel en beschreven grondslag. Voor zoover een wetenschapsbeoefenaar niet uit de belijdenis leeft in zijn studie, is hem juist de echte vrijheid, die der kinderen Gods, vreemd. Onvrij werd de wetenschap alleen dan, wanneer ze buiten de beginselen om van Gods Woord, zooals de belijdenis die formuleert, kerkelijke controle duldde.

Zoo nu staat het ook met de politiek. „Burgerlijk“ zal ze zijn, niet kerkelijk, wil ze gehoorzaam zijn aan Gods ordinantie. Niet kerkelijk en zeker niet clericaal!

Maar niettemin, ze is niet los van de kerk als instituut. Wat de kerk als wet Gods voor het staatkundig en burgerlijk leven ons voorhoudt en inscherpt, is ook voor politiek en overheidspersonen bindend. Zou naar hun oordeel de kerk in deze dingen teil gaan, dan rust op hen, het spreekt wel vanzelf, de verplichting tot critiek, allereerst in den kerkelijken weg. Voert men daartegen aan, dat de politiek toch zelfstandig blijven moet, dan geldt meer: haar zelfstandigheid bewijst ze in het werken met den levenschat der kerk.

K.

D.

1) Amsterdam, 1935.

2) Antir. Staatk., dl. I, 419.

dienen, neen, veelmeer zien wij hier onzen Heere Jezus Christus, de Triumfator, de Overwinnaar van dood en graf, de Overwinnaar van het Heidendom, de Sterke Held, gekomen in Zijn eeuwige kracht om de wereld te oordeelen.

Het allereerst kwamen wij op de Piazza di Venezia, het middelpunt der eeuwige stad, de plaats waar men de drie Rome's het meest indrukwekkend bijeenziet. Aan de Westzijde begrensd door het in streng-sobere stijl gebouwde Palazzo di Venezia, sinds 1929 door den Duce als ambtswoning betrokken, vindt men daartegenover het Palazzo delle Assicurazioni Generali, met den Leeuw van Venetië. Zuidwaarts, rechts voor ons uit op het Foro Italico, praalt in prachtig marmer het machtige monument voor Victor Immanuel II, dat ruim 60 Meter hoog en 135 Meter lang is. Blank en blinkend verheft het zich tegen den ouden heuvel van het kapitol, symbool der eenheid van Italië en van het derde Rome. Jammer, dat er geen onderwetsche ganzen meer zijn, die de wacht betrekken op het kapitol, wellicht zouden zij in tijd van nood dit „Altare della Patria“ — het Altaar voor het Vaderland — kunnen beschermen, evenals zij het zoo dapper gedaan hebben in den tijd van het eerste Rome. Het betreden der breede trappen is op zichzelf een genot, geboeid als het oog wordt door de schoonheid van het beeldhouwwerk, de overweldigende pracht, waarmede de ingangen zijn uitgevoerd, de zeldzame krachtsuitbeelding in de paarden, voor de triomfwagens, en ten slotte, boven gekomen, het uitzicht op den weg vóór ons, een beeld zonder wederga op de gansche wereld, in één woord een onnoembaar rijk gezicht. Het is de Via dell' Impero — Keizerlijke weg — een breede en statige weg van het Foro Italico naar het Colosseum, die verder zal worden doorgetrokken naar de Castelli Romani.

Z.

D. KRIJGER.

en de nationaal-socialistische staat¹⁾. Aan dien neutralen staat, meent hij, hebben de leiders der kerken hun hart verpand. In plaats daarvan biedt hij iets anders: een evenwichtsconstructie tusschen kerk en staat, waarbij verplichting heerscht tot wederzijdschen dienst. De staat zal de kerk steunen. Men hoore hoe: „rustverstorend in of door de kerk kan zij (de overheid) niet onopgemerkt laten voortgaan; in kerkelijke geschillen is zij telkens genoodzaakt zich partij te stellen, hetzij hare hulp wordt ingeroepen (men denke b.v. aan 1618 of 1886), hetzij zij oordeelt, dat staatsbelang ongevraagde 'hulp' vereischt. Ook is het geval denkbaar, dat de prediking diervoor 'critisch' geschiedt, dat de overheid terecht of ten onrechte gedwongen is haar als gezagondermijndend het zwijgen op te leggen“.

Men ziet: de kerk heeft alle reden om met dezen vorm van steun ingenomen te zijn. Vooral wanneer de overheid „ten onrechte gedwongen is“ haar tot zwijgen te brengen!

Als contraprestatie voor deze bescherming heeft de staat „aanspraak op dienstbetoon van de zijde der kerk“. Wat dit dienstbetoon precies inhouden zal, wordt vaag te verstaan gegeven met een citaat uit een Duitsch artikel, dat we hier gevoelig kunnen laten rusten. Ook zoo is de bedoeling wel begrijpelijk.

Nu is het al heel weinig waarschijnlijk, dat zulke voorstellingen vat zouden krijgen op een belangrijk deel van ons volk. Toch is het altijd geraden wanneer de vrijheid der kerk in het geding komt, op zijn qui vive te zijn. Vooral in onzen tijd. In de kokende branding der gebeurtenissen schijnt het velen, dat vastheid en eendracht gekocht kan worden voor den prijs van politieke, en andere principiële, zelfs kerkelijke, verscheidenheid. Alsof niet juist dit offer van beginselen de zekerste weg is tot krachts- en vrijheidsverlies!

Dit wil intusschen allermint zeggen, dat de vrije kerk moet politiseeren. Niets zou haar meer mistaan. Ieder gevoelt dit aanstonds. De predikant, die in stembuiging en resoluut gebaar, in getooverde cijfers en feiten herinneringen aan de politieke arena op zou wekken, ware een even onaantrekkelijke verschijning als een met zalving sprekend stembuuredeenaar. Maar hoe waar dit ook is, daaruit volgt ook weer niet, dat de kerk met politiek niets van doen heeft. Iets soortgelijks geldt van zooveel dingen die, zonder direct tot het arbeidssterrein der kerk te behoren, toch allermint vallen buiten haar waarnemingsgebied en, als men het zoo noemen mag, belangensfeer.

De voorbeelden zijn voor het grijpen. Zij, de kerk, vormt geen litterairen of artistieken kring. Ook zou het al zeer misplaatst zijn, als ze litteraire preekmethoden of kunstzinnige allures in het optreden van haar dienaren aanmoedigde. Toch gaan letterkunde en kunst haar wel degelijk aan. De bediening des Woords mag het oog openen voor de verrassend groote plaats, die de heerlijkheid des Heeren en de schoonheid van het schepel in de Heilige Schrift innemen. Niet alleen het goed recht, zelfs de roeping der kunst kan zij duidelijk maken. Wie het niet weten mocht, late zich door Doumergue of Wencelius leeren, hoeveel aandacht Calvin aan taak en beginselen der kunstbeoefening wijdde. Ook negatief heeft de kerk zich met de kunst te bemoeien; wanneer de gemeente ge-

maar weder verder en aanvaarden de reis naar de eeuwige stad, Rome aeterna. Echter niet zonder even te vermelden, dat mijn slaapkamerad een ontdekking deed, die hem tot aan het einde der reis plezierig bezig hield. Zijn steeds sprenkend oog ontwaarde namelijk heerlijk uitziende vruchten, van dat edele Italiaansche ooft en fruit, dat iemand het water in den mond doet loopen. En onder die vruchten ontdekte mijn vriend aldra welke het meest naar zijn gading waren en toen hij bovendien vernam hoe ongelooflijk goedkoop in het land van Mussolini de vruchten zijn, toen sloeg hij een gat in de lucht van plezier en was na dien tijd op straat altijd te herkennen, — want hij was nog al eens zoek ook — aan een schuifelende figuur in de verte, met een grooten zak in de eene hand, terwijl de andere steeds bezig was den mond werk te verschaffen met het verslinden van perziken en pruimen. Maakte ik de opmerking, dat hij licht een ingewandsaandoening kon opdoen van het eten van zulk een ongelooflijken berg fruit, dan klonk het onveranderlijk: „Ik ben hier in Italië, vind er vruchten zóó heerlijk als ik niet wist dat er bestonden en bovendien zóó goedkoop, dat mijn vrienden in het vaderland van verbazing zullen omvallen als zij het hooren; bovendien weet ik niet, of ik ooit van mijn leven in deze contrij terugkeer; zou ik dan de kans niet waarnemen om mijn hart eens flink op te halen?“ Met een lichte ongerustheid sloeg ik hem dikwijls gade als dozijnen perzik- en pruimepitten telkens met een bevallige spuwbeving naar den grond verdwenen, maar ik heb nooit kunnen ontdekken, dat hem iets in de spijsvertering hinderde.

Wij hebben nog juist den tijd om in het hotel het avondeten te gebruiken en vertrekken dan om acht uur naar Rome, waar wij na middernacht aankomen, en dus niet verwonderd behoeven te wezen dat het twee uur was eer wij op bed lagen. Immers, ons gezelschap moest weder van kamers worden voorzien en dat kan soms geweldig veel tijd kosten. Gelukkig, dat wij in de eeuwige stad vijf dagen blijven en dus, althans den eersten mor-

vaar dreigt van in artistiek gewaad gedrapeerde gedachten, is de prediking tot waarschuwen niet minder dan verplicht.

Hetzelfde kan m.m. gezegd worden van de wetenschap. Ze wordt niet door de kerk beoefend. Welk orgaan heeft de kerk daar trouwens voor? Maar de kinderen der kerk beoefenen haar wel of ondergaan althans haar invloed. En dát regaardeert de kerk. Zoo heeft ze ten opzichte van de wetenschap zonder twijfel een taak. Reeds in dien zin, dat ze de vrees des Heeren onderwijst, welke van alle wijsheid het beginsel is. Gevolg hiervan is, dat de geloovige geleerde reeds in zijn hoedanigheid van kerklid met de diepste beginselen van alle studie in aanraking is gekomen. Ook verlangt, en geeft, de kerk een wetenschappelijke opleiding voor haar dienaren. Zooals zij de wetenschapsbeoefening naar Gods Woord in het algemeen steunt met gaven en geboden.

Na deze uitweiding keeren we terug tot ons onderwerp. Wie kerk en politiek in een adem noemt, spreekt eigenlijk niet van direct vergelijkbare grootheden. Heel anders dan wanneer men b.v. handelt over wetenschap en kunst; over politiek en economie; handel en techniek. Bij zulke begripssparen hebben we van doen met verschillende werkgebieden van het natuurlijke leven. Elk met een eigen beginsel en eigen werkmethode.

Nu zou het evenwel onjuist zijn onder dezen gezichtshoek ook de verhouding te zien van kerk en politiek. En dat wel om twee redenen. Ten eerste omvat de kerk personen, die tot beoefening van politiek geroepen zijn. En in de tweede plaats is geen enkel terrein van het menschelek leven onttrokken aan de heerschappij van het Woord, welks verkondiging de kerk is toebetrouwd. Reeds hieruit blijkt hoe revolutionair een politiek is, die meent zich los te kunnen scheuren van de kerk en haar confessie.

De kerk toch is, naar de klassieke woorden van onze belijdenis „een heilige vergadering der ware Christgelooovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewasschen zijnde door zijn bloed, geheiligd en verzegeld door den Heiligen Geest“. Ieder lid van deze kerk heeft als staatsburger zich rekenschap te geven van de allereerste staatkundige beginselen. Zijn hemelsch burgerschap (Phil. 3:20) staat van het aardse burgerschap niet los, maar geeft het een eigen karakter.

En omgekeerd: ieder staatsburger, ook de politicus, is schuldig zich bij de ware kerk te voegen.

En daarbij is het kerkelijke zoo weinig secundair, dat, naar het schoone woord van Kuyper, de staat „weinig meer (is) dan 't staketsel, opgetrokken op het bouwterrein, waarop de kerk bezig is, het fundament te leggen voor het paleis, waarin eenmaal de Christus als Koning zijn zetel zal vastigen“²⁾. Aan deze kerk nu zijn de woorden Gods geschonken. Worden welker richtsnoer zich strekt over den vollen omvang van het menschenleven. „Aan al het volkmene heb ik een einde gezien, maar uw bevel is zeer wijd“ (Ps. 119:96, in de vertaling van Noordzij).

Geldt dit ook voor de politiek en wel in dien zin, dat de kerk over den politieken steen der wijzen beschikt?

Hier moeten we onderscheiden. Met politiek zich inlaten mag en kan de kerk evenmin als ze wetenschap beoefenen mag of kunst. Maar al te jammerlijk

gen, niet vroeg op hoeven.

Onze leiders echter dachten er anders over; die dachten aan het spreekwoord „de morgenstond heeft goud in den mond“ en daarom joegen zij ons om acht uur reeds de auto's in om de stad te gaan bezichtigen. Er werd ons geen tijd gelaten om eenigen wrevel over ons korte slaapje in ons te voelen opkomen, want reeds onmiddellijk voelden wij ons gegrepen door het oude Rome, dat Rome, dat aan haar ver verleden den naam van Rome aeterna — het eeuwige Rome — dankt, en waar wij onze voeten zetten mochten op dezelfde plek, waar ook die van den grooten heidenapostel Paulus den bodem drukten, dien bodem, waarvan de aarde weldra zou verzadigd worden met het bloed der Christenmartelaren, geworpen voor wilde dieren in de arena, in de circussen, tot vermaak der toeschouwers, bij duizenden opgekomen om van dit gruwzaam schouwspel te kunnen genieten.

En bij het zien van het Colosseum, dat ongehoord kolossale steenen gevaarte, met zijn arena, plaats biedend aan wel honderd duizend bezoekers, konden wij een inwendigen kreet van deernis niet weerhouden bij de gedachte aan de duizenden Christenen, die hier als martelaren een gruwzaam einde vonden en met een glimlach om de lippen dien dood tegemoet gingen, omdat zij wisten, dat dit niet het einde was, maar integendeel het begin en de overgang naar een beter, een zalig, eeuwig leven, dicht bij den Heiland, dien zij tot aan het gruwelijke einde trouw dienden.

Maar hoe gaarne wij die gedachte verder zouden willen uitwerken, wij vinden het toch beter onzen gang door het heidense Rome in geregelde volgorde te verhalen, des te meer krijgen wij gelegenheid op te merken welk wonderlijk Bouwmeester onze God is, die deze stad van afgoderij en beeldendienst gebruikte om er het middelpunt van Zijn Kerk te bouwen. Dit is zeker, hier zien wij niet enkel den liefdevollen Heiland, die vol erbarmen de armen naar ons uitstrekt, ons noodigend onszelf daarin te werpen, ons oude zondige loven vaarwel te zeggen en Hem voortaan te